

Article Arrival : 03/01/2021

Published : 20.02.2021

Doi Number <http://dx.doi.org/10.26449/sss.3010>Reference

Kara, T. & Kandemir, M. (2021). "Bir Aile Yılmazlığı Modeli: Kişilerarası Bağlanma Stilleri Ve İki Boyutlu Benlik Saygısı" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:7, Issue:79; pp:1047-1057.

BİR AİLE YILMAZLIĞI MODELİ: KİŞİLERARASI BAĞLANMA STİLLERİ VE İKİ BOYUTLU BENLİK SAYGISI

A Family Resilience Model: Inter-Personal Attachment Styles And Two-Dimensional Self-Esteem

Tarık KARA

Milli Eğitim Bakanlığı, Psikolojik Danışman, İstanbul/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9940-6382>

Doç. Dr. Mehmet KANDEMİR

Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Kırıkkale/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5576-3537>

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, evli bireylerin yılmazlıkları ile bağlanma stilleri arasındaki benlik saygısı kavramının aracılık rolünün araştırılmasıdır. Araştırmada veri toplama araçları olarak, Aile Yılmazlık Ölçeği, Kişilerarası Bağlanma Stilleri Ölçeği, İki Boyutlu Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelinin kullanıldığı bu çalışma, halen medeni durumu evli olan 509 (288 kadın, 221 erkek) birey üzerinde gerçekleştirilmiştir. Hipotez test modeli aşamasında AMOS yazılımından yararlanılmış ve değişkenler arasındaki ilişkiler yol analizi ile irdelenmiştir. Oluşturulan modeli test etmek için yapılan yol analizi neticesinde modelin uyum değerleri (CFI =.99, GFI =.99 ve AGFI =.96 χ^2 / sd1.37, RMSEA=.06) bulunmuştur. Bulgular, güvenli bağlanma ile yılmazlık arasında pozitif ve anlamlı ilişki olduğunu; benlik saygısının da yılmazlığı yordamada aracılık rolüne sahip olduğunu göstermiştir. Bulgular, literatür ışığında tartışılmış ve ileriye dönük araştırmalar için çeşitli önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yılmazlık, Güvenli Bağlanma, Kaygılı Bağlanma, Kaçınan Bağlanma, Benlik Saygısı

ABSTRACT

The main purpose of this study is to investigate the mediating role of self-esteem concept between the resilience and attachment styles of married individuals. Family Resilience Scale, Interpersonal Attachment Styles Scale, Two Dimensional Self-Esteem Scale were used as data collection tools in the study. This study, using the relational screening model, was conducted on 509 (288 women, 221 men) individuals whose marital status is currently married. During the hypothesis test model phase, AMOS software was used and the relationships between variables were examined by path analysis. As a result of the path analysis performed to test the model created, the fit values of the model (CFI = .99, IFI = .99, NFI = .99, TLI = .93, GFI = .99 and AGFI = .96 χ^2 / sd1.37, RMSEA = .06) was found. The results showed that there is a positive and significant relationship between secure attachment and intimidation; self-esteem also plays a mediating role in predicting intimidation. The findings have been discussed in the light of the literature and various recommendations for forward-looking research have been included.

Key Words: Resilience, Secure Attachment, Anxious Attachment, Avoidant Attachment, Self-esteem

1. GİRİŞ

Yılmazlık kavramı Walsh'e (2006) göre, bir sıkıntı ile karşılaşılması durumundan güç kazanarak sınırlanılmayı ve sağlam kalabilmeyi, bunalım içeren süreçler karşısında gelişimsel ilerlemeyi sağlayan süreçtir. Rutter (2006), yılmazlığı açıklarken, stres veya bir zorlanma durumunun üstesinden gelmek ya da çevredeki risklere direnç göstermeyi ve önemli riskler barındıran yaşantılar ile bu yaşantılara rağmen elde edilen pozitif psikolojik sonuçların birleşimine vurgu yapmaktadır. Masten (2001), yılmazlığı tanımlarken sıkıntı içeren yaşantıların karşısında normale dönebilme yeteneğini sağlayabilme durumunu belirtmektedir.

Yılmazlık kavramı incelendiğinde öncelikle alanyazında "resilience" kavramı ile karşılaşmaktadır. Greene ve Conrad, (2002) "resilience" teriminin Latince kökenli olduğunu ve temelini "resiliens" kavramıyla ilişkili olup anlamsal olarak maddenin bükülme özellikli ya da esneyebilen bir yapıda olduğunu ifade ettiğini belirtmiştir. Resilience kelimesi Türkçe'ye transfer sürecinde farklı biçimlerde ele alınsa da temelde aynı felsefeyi taşımaktadır. Örneğin, "resilience" kelimesini ülkemizdeki alanyazında Öğülmüş

(2001) ve Kaner ve Bayraklı (2010), yılmazlık kavramıyla ele alırken; Gizir (2004), psikolojik sağlamlık olarak ele almıştır. Ek olarak “resilience” kavramını Eminağaoğlu (2006), psikolojik dayanıklılık kavramı olarak ele alırken Terzi (2008) de bireylerin kendisini toparlama gücü olarak ele almaktadır.

Alanyazında yılmazlık tanımlanırken yılmazlığın tanımı kesin bir şekilde ortaya koyulamamıştır. Werner (1995), “yüksek derecede riskli durum, stres altında sürekli yetkinlik ve travma rağmen iyi toparlanma” olmak üzere üç durumdan söz ederek yılmazlığı açıklamaktadır. Zautra’ya (2009) göre yılmazlık, sıkıntı verici durumlara rağmen hayatta kalma kabiliyeti veya hayatın pozitif yönüne devam edebilme gücü anlamına gelir. Rutter’ e (2006) göre, esas olarak yılmazlık ciddi riskli deneyimlere ve bu deneyimlere rağmen göreceli olarak pozitif psikolojik sonuçla ilişkilidir. Newman'a (2005) göre yılmazlık; felaket, travmatik olaylar ve güçlükler, zorluklar ve devam eden belirgin yaşamsal stres durumlarına maruz kalındığında uyum sağlayabilme özelliğidir. Benzer şekilde Masten (2001) de yılmazlığın, bireyin temel uyum sağlama örüntüsünün bir sonucu olarak meydana geldiğini belirtmektedir. Walsh (2002), yılmazlık kavramına hayatta karşılaşılan zorluklardan, sıkıntılardan güç ve kuvvet kazanarak sıyrılabilmeyi, bunalım içeren duruma rağmen gelişim katedebilmeyi ve dayanma gücünü içeren etkin bir süreç anlamını yüklemiştir. Masten, Best ve Garmez (1990), yılmazlığı üç ana başlık altında bir araya getirmiştir, bunlar: riske rağmen zorlukların üstesinden gelip iyi gelişim kaydetmek, sıkıntılı yaşam durumları karşısında uyum sağlayabilme özelliği, travmatik durum sonrası eski haline dönmek için kişisel özellikleri barındırmaktır.

Yılmazlık yalnızca bireysel bir durum olmaktan çok, aile ve toplumsal anlamda da yılmazlık süreci yaşanmaktadır (Özbay ve Aydoğan, 2013). Aile yılmazlığı, ailenin hayattaki riskli ve zorlu durumlara karşı sağlıklı bir şekilde uyum sağlamasında ve ailenin işlevini sağlıklı sürdürmesinde ya da geliştirmesinde aile oluşumunun gücü şeklinde ifade edilebilir (Patterson, 2002). Sıkıntılı yaşantılar içerisinde ailenin işlevselliğini sürdürmesini sağlayan özellikler ile ailedeki yılmazlık kavramı pozitif psikoloji akımı içerisinde üzerinde durulan alanlardan birisidir (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000).

Bireyler aile yaşantısı içerisinde risk faktörleri denen birtakım problemlerle karşılaşmak durumunda kalmaktadır. Gizir (2007) tarafından yapılan derleme çalışmasında kişisel, ailesel ve çevresel risk faktörlerine değinilmiştir. Walsh’ e (1996) göre, ailede görülme ihtimali olan birtakım risk durumları olabilmektedir. Bunlar: vefat durumu, zorunlu göçe maruz kalma, işten ayrılma, emekli olma, boşanma yoluyla aile bütünlüğünün bozulması gibi durumlardır. Boşanma riski ile ilgili güncel TÜİK verilerine de bakıldığında Türkiye’de boşanan çiftlerin sayısı 2018 yılı verileri göz önüne alındığında 143 bin 573 olarak belirlenirken 2019 yılı verileri göz önüne alındığında bu sayı %8,0’lik artışla 155 bin 47 olarak kayda geçmiştir. Mevcut veriler ışığında aile yılmazlığı çalışmalarına önem vermek elzemdir.

Alanyazında yılmazlık ile ilgili modellere bakıldığında Walsh’ın (2006) modeli görülebilir. Model, zamanla değişme özelliği olan bir yapıda ve üç süreçten oluşmaktadır. Bu süreçler: İletişim ile ilgili süreçler, düzen sağlayıcı özellikler ve inançla ilgili sistemlerdir. Alanyazında Masten (2001) tarafından orlantılı durumlar ile yüz yüze geldiğinde kişilerin olumlu sonuçlar elde edip edemeyeceğinin ebeveynlere bağlandığı “Risk ve Yılmazlık Modeli” tanımlanmıştır. Model, etkili ebeveynliği çocukların karşı karşıya kaldığı riskler ile ellerinde bulunan kaynakların mücadelesinde ortaya çıkan pozitif çıktılar arasında arabuluculuk rolü üstlenmekle eşdeğer tutar. Alanyazında yılmazlığı varoluşsal bir bakış açısı ile hayatına bir amaç yüklemek olarak gören Kumpfer ve Summerhays’a (2006) göre, “Yılmazlığın Çatısı Modeli”ne göre, çocukların bilişsel, davranışsal, duygusal, fiziksel ve manevi alanlarda geliştirilerek yılmaz bireyler olmaları konusunda adımlar atılabilir.

Yılmazlık hakkındaki tanımlardan yola çıkılarak kişilik özellikleri ile yılmazlık kavramı arasında bir bağlantı olması durumu araştırılmaya değer bir meseledir. Çünkü bireylerin sahip olduğu bağlanma stilinin sağlamlık(yılmazlık) sürecine koruyucu faktör ya da risk faktörü olarak etki edebileceği düşünülmektedir (Kararımak, 2006). Hayatın erken safhasında deneyimlenen ilişkilerin niteliği devam eden dönemlerde kurulan kişilerarası ilişkilerin niteliği üzerinde etkili olmakta ve hayatın yetişkinliği safhasında kurulacak ilişkiler için de belirleyici olmaktadır (Collins ve Read, 1990). Kandemir ve İlhan’ a (2017) göre, bir insanın, başka bir insana karşı yakınlık araması ve bu yakınlığı devam ettirebilmesi olarak bilinen bağlanma kavramı, kişilerarası ilişkilerin doğasını etkileyen önemli bir özelliktir. Bağlanma, bireyin bağlanma figürüyle iletişim ve yakınlığını devam ettirmek amacıyla yapmış olduğu bir davranıştır (Bowlby, 1980).

Erzen’e (2016) göre bağlanma, öncelikli olarak Bowlby’ nin (1944) çalışmaları ile literatüre kazandırılmış bir kavramdır. Bowlby (1994) çalışmalarını Londra Çocuk Rehberliği Kliniği’ndeki uyumsuzluk sergileyen

çocuklar üzerinde gerçekleştirmiştir. Bowlby' nin çalışmaları neticesinde bağlanma kavramı ile ilgili çeşitli çalışmalar yürütülmüş ve bunun sonucunda çeşitli modellemeler oluşmuştur. Çocukluk dönemi üzerinde yoğunlaşan araştırmalardan birisi Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall (1978) tarafından bebekler üzerinde yürütülen araştırmada “Yabancı Durum” isimli laboratuvar çalışmasında anne ve bebeklerin davranış örüntüleri incelenmiş ve kuramı üç boyuttan oluşan bir model ile kurgulanmıştır. Bunlar: güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan bağlanma stilleridir (Weber, 2003).

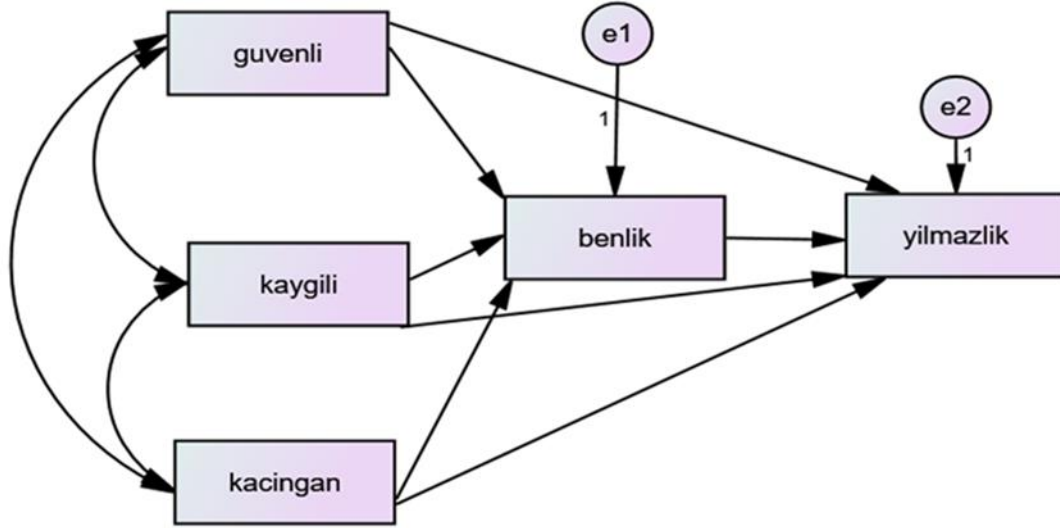
Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall' e (1978) göre bağlanma stilleri; bebeğin annesine ihtiyaç duyduğu anda, annesinin bebeğinin yanında olması ve bebeği koruması, bebeğinin ihtiyaçlarına duyarlı olup bu ihtiyaçlarına doyum sağlaması ile ilişkilidir. Bir annenin ebeveyları ile sıcak ve sevgi temeline dayalı olarak kurmuş olduğu güvenli bağlanma durumu kendi evlilik sürecindeki çocuğu ile ilişkisine de transfer edilmektedir. (Donley, 1993). Zeanah, Benoit, Barton, Regan, Hirsberg ve Lipsitt' e (1993) göre anne ile bebek ikilisinin sahip olduğu ilişkinin niteliği kişinin sahip olduğu bağlanma stilini de belirlemektedir. Sümer ve Güngör' e (1999) göre güvenli bağlanmanın oluşabilmesi için çocuğun bakıcı/anne özellikleri açısından duyarlı ve tutarlı bir şekilde bakım sunma özelliklerine sahip olması gerekir. Ainsworth ve arkadaşları (1978), güvenli bağlanma stiline sahip çocukların annelerini betimlerken duyarlı ve çocuklarının ihtiyaç ve isteklerine yapıcı tepkiler veren kişiler tanımlarını kullanmışlardır. Genel olarak özetlendiğinde ebeveynler çocukların ihtiyaçlarını karşılarken düzenli ve özenli bir şekilde bir davranış örüntüleri benimsediklerinde çocuklar güvenli bağlanma geliştirebilir.

Bakımı üstlenen kişi çocuğa karşı duyarlı olmayan, müdahaleci ve kestirilemeyen davranışlar sergilediği takdirde kıkaygılı bağlanma stiline oluşması kaçınılmazdır (Sümer ve Güngör, 1999). Çalışmalar göstermiştir ki kaygılı ve kararsız bağlanma stili geliştiren çocuklarda, bağlanma objesinden ayrıldıklarında tepkisel davranış örüntüleri sergilemekte; bu davranış örüntülerinin tekrar kavuşma durumunda da devam etmektedir (Stayton & Ainsworth, 1973). Kaygılı bağlanma stiline sahip kişiler zorlanma durumlarında başkasına karşı kaygı içeren bir yaklaşım sergilerler ve meydana gelen olaylarda özgüvenleri ve çevrelerine olan güven duyguları yeterince yüksek olmamaktadır (Yıldızhan, 2017). Kaçınan bağlanma örüntüleri sergileyen bebeklerin annelerinin davranışları incelendiğinde reddedici, ihmalkâr veya aşırı müdahaleci oldukları, çocuklara stresörlere karşı destek vermeyip, fiziksel temastan uzak durdukları ve bebekleri yalnız bırakma şeklinde sürekli reddedici davranışlar sergiledikleri gözlemlenmiştir (Çeçen, 2017). Ainsworth ve arkadaşlarına (1978) göre, kaçınan bağlanma stiline sahip çocuklar ayrılık sonrasında anneleri ortama tekrar dahil olduğunda anneye karşı yakınlık sergilemeyip odağı başka yöne çevirmişler veya mevcut oyunlarına devam etmektedirler. Ainsworth, (1979) tarafından protesto olarak nitelenen bu tavır, ayrılmadan kaynaklı yaşanan öfkenin azaltılmasına yardımcı olmakta ve çocuğun bakım veren kişi ile arasında mesafe kurmasını sağlayan savunma mekanizması niteliğindedir.

Yılmazlıkla ilişkilendirilebilecek bir diğer araştırılmaya değer konu da benlik saygısı kavramıdır. Benlik saygısı kavramı, psikoloji alanyazını için temel kavramlardan birisi olarak nitelendirilmekte, benlik konusundaki çalışmalar çalışmalar James' in (1890) çalışmalarına kadar dayanmaktadır (Doğan ve Eryılmaz, 2013). Rosenberg (1965), benliği üç kategoride ele almıştır. Bunlar; kişinin kendine yönelik değerlendirmeleri ile ilgili olan mevcut benlik, kişinin olmak istediğini anlatan arzu edilen benlik ve bireyin diğer insanlara göstermeyi tercih ettiği alanı olan sunulan benliktir. Benlik kavramı bireyin kendini algılaması iken; benlik saygısı kavramı kişinin benlik algısına yönelik olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerini içermektedir (Burger, 2006). Kişinin kendisini yeterince olumlu ve kıymetli olarak algılaması benlik saygısı olarak tanımlanmıştır (Coopersmith, 1967). Tafarodi ve Swann (1995) tarafından benlik saygısı kavramı kendini sevme ve öz-yeterlik alt başlıklarında iki faktörde ele alınmıştır. Rosenberg (1965), benlik saygısını açıklarken kişinin özüne yönelik algılarının sonucundaki olumlu ve olumsuz tutumlarının örüntüsü olarak nitelemektedir.

Yüksek benlik saygısına sahip bireyler hem kendilerine hem de diğer insanlara karşı pozitif olan, gerektiğinde risk alabilen, karşısına çıkan zorluklara karşı mücadele verebilen ve yaşamında anlam bulabilen bir karakter yapısıyla bağdaştırılabilir (Yörükoğlu, 1998). Yüksek benlik saygısına sahip olan bireyler kendilerini sevgi ve saygı konusunda değerli olarak görmektedir (Byrne ve O'brien, 2014). Olumlu beden algısı benlik saygısının yüksekliği ile ilişkilendirilebilirken olumsuz beden algısı benlik saygısının düşük olmasıyla ilişkilendirilebilir (Özcan, Subaşı, Budak, Çelik, Gürel ve Yıldız, 2013). Düşük benlik saygısı, kişinin kendini sürekli olarak negatif değerlendirmesi ve aynı zamanda kişinin kendisine yönelik değersizlik algısı ve kendi hakkında olumsuz duygu ve düşüncesini sürekli gündeme getirmesi ile karakterizedir (Fennel, 1997).

Bu araştırmada yılmazlığın genel özelliklerinden ve bağlanma stilleri ile benlik saygısı kavramlarının aileyi oluşturan insanların kişilikleri için öneminden yola çıkılarak bu kavramlar üzerine bir model kurgulanmıştır. Genel olarak bakıldığında bağlanma stillerinin üç alt boyutlarının doğrudan yılmazlığı nasıl etkilediği ve benlik saygısı üzerinden yılmazlığı nasıl etkilediği konuları üzerine bir model kurgulanmıştır. Kısaca bu araştırmanın genel amacı yılmazlık üzerindeki bağlanma stilleri ile benlik saygısının etkilerini ve bu iki kavramın birlikte ne kadar etkilediğini incelemektir. Bu bağlamda oluşturulan kavramsal model aşağıdaki gibidir.

şekil 1. Kavramsal model

2. YÖNTEM

Araştırmanın yöntem bölümünde, araştırmanın modeli, araştırmanın örneklem grubu, araştırmada kullanan veri toplama araçları, veri toplama süreci ve elde edilen verilerinin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, tarama modeli kapsamında değerlendirilen ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır. Bu model, en az iki değerrişken arasında birlikte değerrişim düzeylerini ortaya çıkarmak için araştırmalarda başvurulabilecek bir modeldir (Cohen, Manion & Morrison, 2000). Evli bireylerin yılmazlığı, bağlanma stilleri ve benlik saygıları arasındaki ilişki şemasını açıklamak amacıyla teorik bir model önerilmiştir. Bu model yapısal eşitlik modeli ile test edilmiştir. Yapısal eşitlik modellemeleri birden fazla değerrişkene sahip olan modelleri analiz etmede kullanılabilir analiz yöntemleridir. Yapısal eşitlik modellemesi, regresyon gibi analizleri içeren istatistiksel tekniklere göre çok sayıda bağımlı değerrişken kategorisindeki değerrişken ile bağımsız değerrişken kategorisindeki değerrişken arasındaki bağlantıların model haline getirilmesi ile komplike bir araştırma hipotezini tek bir sistemde, detaylıca ve organize biçimde ele almayı sağlamaktadır (Anderson & Gerbing, 1988).

2.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubu, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşayan ve halen medeni hali evli olan kadın ve erkeklerden oluşmaktadır. Toplamda 509 evli kişiden (288 kadın, 221 erkek) veri toplanmıştır. Katılımcıların yaşları 18 ile 86 arasında ($X = 39.98$; $Ss = 11.86$) evli bireylerden veri toplanmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Aile Yılmazlık leği: Geliştirilme süreci Kaner ve Bayraklı (2010) tarafından yapılan ölçek, 37 maddeden oluşmakta olup dört faktörlü bir yapıya sahiptir. Bunlar: Mcadelecilik, Yaşama Bağlılık, z-Yetkinlik ve Kontrol olarak belirlenmiştir. Ölçeğin güvenirliğinin belirlenmesi aşamasında yapılan test için Cronbach alfa iç-tutarlılık katsayılarına bakılmış, cronbach alfa katsayıları 0.54-0.91 arasında bulunmuştur. Ölçeğin ölçmek istenen yapıyı ölçüp lmeme durumu doğrulamalı faktör analizi belirlenmiştir. Doğrulamalı faktör analizi sonucu ulaşılan uyum verileri $Ki-kare/Sd: 1300.96/620=2.1$; $RMSEA: 0.046$;

CFI: 0.91; GFI: 0.88; AGFI: 0.87'dir. Bu çalışmada ölçeğin tamamı tek faktör olarak ele alındığı için tün ölçeğe yönelik Cronbach alfa katsayısı .87 bulunmuştur.

2.3.2. Kişilerarası İlişkilerde Bağlanma Stilleri Ölçeği: Kandemir ve İlhan, (2017) tarafından geliştirilen "Kişilerarası İlişkilerdeki Bağlanma Stilleri Ölçeği" "güvenli bağlanma" kaygılı/saplantılı bağlanma" ve "kaçınan bağlanma" olmak üzere üç faktörlü bir yapıdadır. Ölçekte birinci faktör olan güvenli bağlanma faktörü için .80, ikinci faktör olan kaygılı/saplantılı bağlanma faktörü için .74 ve üçüncü faktör olan kaçınan bağlanma faktörü için .72 olarak Cronbach alfa iç-tutarlılık katsayıları bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör Analizinde yeterli düzeyde uyum iyiliği katsayıları elde edilmiş (χ^2 /sd : 3.15; RMSEA: .06, CFI: .91, GFI: .92 ve AGFI: .91) üç boyutlu yapının doğrulanması yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç-tutarlılık katsayıları bu çalışma için alt boyutlarda sırasıyla birinci faktör olan güvenli bağlanma faktörü için .63, ikinci faktör olan kaygılı bağlanma faktörü için .7 ve üçüncü faktör olan kaçınmacı bağlanma faktörü için .58 bulunmuştur.

2.3.3. İki Boyutlu Benlik Saygısı Ölçeği (Kendini Sevme ve Öz-Yeterlik Ölçeği): Ölçek, benlik saygısını iki faktörde (Kendini sevme ve öz-yeterlik) saptamak üzere Tafarodi ve Swann (2001) tarafından geliştirilen 16 maddelik bir ölçektir. Doğan (2011) tarafından ölçeğin Türkçe uyarlaması çalışması yapılmıştır. Doğan (2011) tarafından ölçeğin alt boyutlarına yönelik iç tutarlık katsayısı hesaplaması yapılmıştır. Analizler sonucunda iç tutarlık katsayısı birincialt boyut için .83 ve ikinci alt boyut için .74 olarak saptanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi ile ölçeğin iki faktörlü yapısı incelenmiş ve uyum ilişkisi AGFI= 0.91, GFI= 0.94, CFI= 0.97, NFI= 0.95 ve RMSEA= 0.49 olarak saptanmıştır. Bu araştırma dahilinde kendini sevme alt boyutu ve öz-yeterlik alt boyutu için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı sırasıyla .54 ve .67 olarak saptanmıştır.

2.4. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analize Hazırlanması

Araştırmada evli kadın ve erkeklerden veri toplamadan önce, onlara araştırmanın genel amaçları, veri toplama araçları ve ortalama uygulama süresi hakkında bilgiler verildi. Araştırma grubu, ölçekleri ortalama 20-30 dakikada doldurmuştur. Dünya genelinde etkili olan Covid 19 salgını ve pandemi süreci nedeniyle veri toplama aşamasının bir kısmı online olarak devam etmiştir. Bu online süreçte de katılımcılara gerekli bilgilendirme yapılmıştır. Toplanan veriler IBM SPSS 20'e girildikten sonra, analize hazırlanması için bazı ön değerlendirmeler yapılmıştır. Yol analizi gibi regresyon analizinden önce, normallik analizine bakılmıştır. Bu doğrultuda normallik, doğrusallık ve çoklu bağıntı gibi varsayımlara bakılmıştır. Araştırma verisinin tüm değişkenin de çarpıklık ve basıklık değerlerinin $\pm 1,96$ aralığında olduğu, değişkenler arasındaki ikili ilişkilerin $< .90$ olduğu bilgisi elde edilmiştir. Oluşturulan basit dağılım eğrilerinde doğrusallık gözlemlenmiştir. Bu sonuçların parametrik teknikler için yeterli düzeyde olduğu kabul edilebilir.

3. BULGULAR

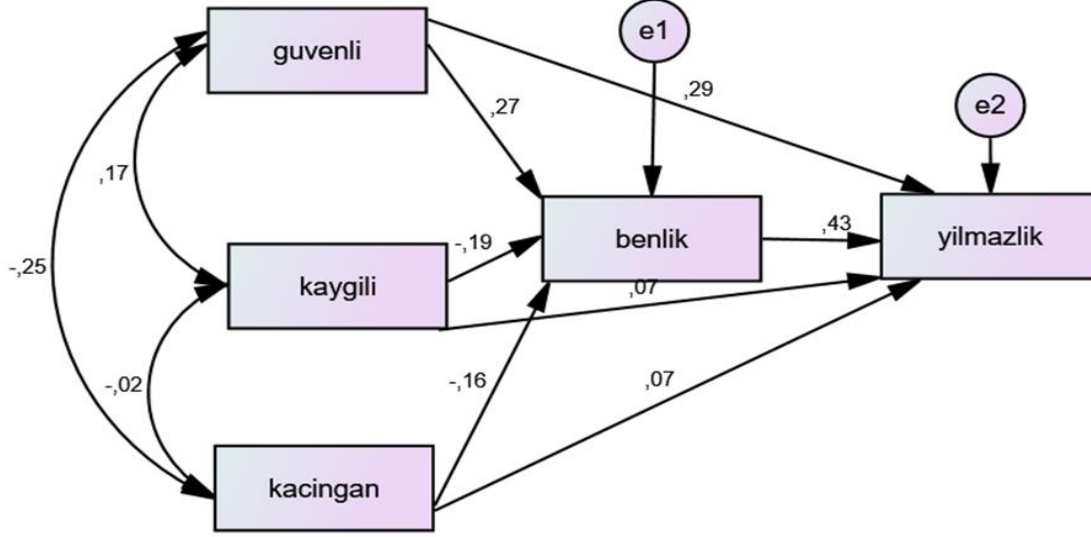
Evli kişilerin yılmazlığının, bağlanma stilleri ve benlik saygısı değişkenleriyle bir model kapsamında yordanmaya çalışıldığı araştırmanın bu bölümünde, değişkenlere ait betimsel analizler, değişkenler arasındaki korelasyon analizi ve test edilmiş kavramsal modele ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Öncelikle, yılmazlık, bağlanma stilleri ve benlik saygısı ölçeklerinden alınan betimsel sonuçlar ve değişkenler arasındaki korelasyonlar incelenmiş sonuçları aşağıda verilen Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Değişkenler Arasında Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	\bar{X}	ss	1	2	3	4	5
1. Yılmazlık	4.10	.38	1				
2. Güvenli Bağlanma	5.77	.74	.40**	1			
3. Kaygılı Bağlanma	4.12	1.13	.05	.17**	1		
4. Kaçınmacı Bağlanma	3.49	.96	-.10*	-.25**	-.02	1	
5. Benlik	4.29	.54	.48**	.28**	-.14**	-.23**	1

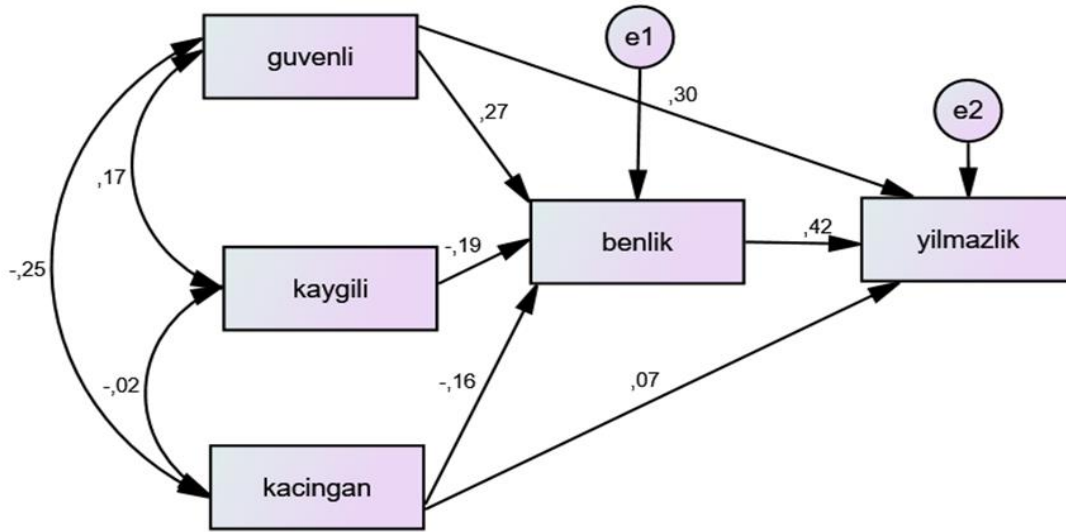
Tablo 1 incelendiğinde, yılmazlık ile ilişkili değişkenlerin üç tanesinin arasında anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Buna göre, evli bireylerde yılmazlık ile güvenli bağlanma arasında pozitif doğrultuda, orta düzeyde ve anlamlı ($r=.40$), benlik ile pozitif doğrultuda, orta düzeyde ve anlamlı ($r=.48$) bir ilişkisinin olduğu; kaçınmacı bağlanma ile ($r=-.24$) negatif doğrultuda, düşük ve anlamlı düzeyde ilişkisinin olduğu bulunmuştur. Bunların yanında, benlik ile güvenli bağlanma ($r=.28$) arasında pozitif doğrultuda, orta

düzye; kaygılı bağlanma ($r=-.14$) ve kaçınmacı bağlanma ($r=-.28$) ile negatif doğrultuda, düşük ve anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre, evli bireylerin yılmazlık düzeyleri ile araştırmanın yordayıcı ve aracı değişkenleriyle pozitif ya da negatif doğrultuda anlamlı ilişkisinin olduğu ve dolayısıyla, model testi için gerekli korelasyon yeterliliğine ulaşıldığını söylemek mümkündür. Korelasyon analizinin devamında kavramsal modelin test edilmesi işlemine geçilmiştir. Kavramsal modeli test etmek için yapılan yol analiziyle ilgili sonuçlar aşağıdaki Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Yılmazlığa İlişkin Oluşturulan Modelin Analiz Sonuçları

Şekil 2’de verilen, modele ilişkin elde edilen verilerde uyum katsayıları incelendiğinde, Ki-Kare, değerin sıfır olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum alanyazında doymuş model olarak değerlendirilir. Doğan (2015), doymuş modeli, örneklem kovaryans matrisinde yeterli bilgi olduğunda bazı parametrelerin tek çözümünün olduğu ve serbestlik derecesinin sıfır olduğu model olarak açıklamaktadır. Test edilmiş modelinin etki katsayıları incelendiğinde, kaygılı bağlanma stiline yılmazlığı ($\beta=.04$; $t=-1.04$) düzeyinde anlamsız düzeyde etkilediği görülmekte ve bu değişkenler arasındaki korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde, iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ($r=.05$) görülmektedir. Buna göre, hipotez test modelde bu değişkenler arasındaki yordayıcı ilişki çıkartarak model tekrardan test edilmiştir. Elde edilen nihai sonuçlara ilişkin standardize edilmiş katsayılar Şekil 3’de verilmiştir.

Şekil 3. Yılmazlığa İlişkin Oluşturulan Nihai Modelin Analiz Sonuçları

Nihai modeli test etmek için yapılan yol analizi sonucunda tüm kriterlerin modelin iyi uyum değerlerine sahip olduğunu (CFI:.99, IFI:.99, NFI:.99, TLI:.93, GFI:.99 ve AGFI:.96 χ^2 / sd 1.37, RMSEA:.06) göstermektedir. Yordayıcı değişkenlerin, yordanan değişkenler üzerindeki etki değerleri Tablo 2 de gösterilmiştir.

Tablo 2. Yordayıcı Değişkenlerin, Yordanan Değişkenler Üzerindeki Etki Değerleri

	Yılmazlık			Benlik Saygısı		
	1	2	3	1	2	3
Güvenli Bağlanma	.30	.11	.41	.27	-	.27
Kaygılı Bağlanma	-	-.08	-.08	-.19	-	-.19
Kaçıngan Bağlanma	.07	-.07	-	-.16	-	-.16
Benlik Saygısı	.42	-	.42	-	-	-

1: Doğrudan Etkiler; 2:Dolaylı Etkiler; 3: Toplam Etkiler

Tablo 2' ye göre, değişkenler arasındaki yol katsayılarında güvenli bağlanmanın aracı değişkeni (benlik) ve yılmazlığı olumlu yönde ve anlamlı düzeyde etkilediği görülmektedir (Standartlaştırılmış beta katsayıları sırasıyla; .27, .30). Kaygılı bağlanmanın, benlik üzerinde negatif yönde ve anlamlı düzeyde etkilediği görülmektedir ($\beta = -.19$; $p < .01$). Kaygılı bağlanma ile yılmazlık arasındaki yol analizinin modelden çıkarıldığı model analiz sonuçlarında verilmiştir. Kaçıngan bağlanma stili ise benliği olumsuz yönde ve anlamlı düzeyde etkilerken ($\beta = .16$, $p < .05$), yılmazlık üzerinde anlamlı düzeyde etkilememektedir ($\beta = .07$, $p < .05$). Ancak kaçıngan bağlanmanın yılmazlık üzerindeki etkisine ilişkin yol analizinin modelde bulunması aracı değişkenin (benlik) yılmazlık üzerindeki etkisini artırmıştır. Bu nedenle kaçıngan bağlanmadan yılmazlığa giden yol analizi modelden çıkarılmamıştır. Aracı değişkenin(benlik) yılmazlık ile arasındaki ilişkiler incelendiğinde benliğin yılmazlığı anlamlı düzeyde etkilediği ($\beta = .42$) görülmektedir. Bulgular göz önüne alındığında danışman öz yeterliğinin aracılık rolünün yordayıcı değişkenlerden ilki olan güvenli bağlanma ile yılmazlık arasındaki etkileşimde var olduğu görülmektedir. Model testi sonuçlarına göre direkt (doğrudan) etkiye yönelik ulaşılan sonuçlara bakıldığında, evli bireylerin güvenli bağlanma stiline yılmazlığı pozitif yönde ve anlamlı etkilediği görülmektedir ($\beta = .30$, $p < .05$). Özetle, güvenli bağlanma stiline sahip olan evli bireyler, yılmazlık özellikleri sergilemektedirler.

Araştırma modelinde; kaygılı bağlanma stiline yılmazlığa ilişkin doğrudan yordama durumunun anlamsız olduğu ve modelden çıkarıldığı görülmektedir. ($\beta = -.15$, $p > .05$). Bu bağlamda, kaygılı bağlanma stiline sahip olan evli bireylerin yılmazlıkları ile sahip oldukları bağlanma stilleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişkiden söz edilemez. Araştırma bulgularında, kaçınmacı bağlanma stiline yılmazlığı doğrudan yordamada, pozitif yönde ama anlamlı yordayıcı bir etkisinin olmadığı görülmektedir ($\beta = .07$, $p > .05$). Buna göre, kaçınmacı bağlanma stiline sahip evli bireylerin yılmazlığı ile sahip oldukları bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişkiden söz edilemez. Araştırma bulgularına göre, evli bireylerin benlik saygılarının yılmazlığı pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir ($\beta = .42$, $p < .05$). Bu bağlamda, evli bireylerin sahip oldukları benlik saygısının yılmazlıklarını kayda değer bir şekilde etkilediği söylenebilmektedir. Araştırmada bireylerin sahip olduğu bağlanma stillerinin, araştırmanın aracı değişkeni olan benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisinden de söz edilebilir. Bu doğrultuda; evli bireylerin güvenli bağlanma stili benlik saygısını ($\beta = .30$, $p < .05$) pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı keşfedilmiştir. Bir başka ifade ile güvenli bağlanma stili geliştiren evli bireylerin benlik saygıları da pozitif bir artış göstermektedir. Araştırma bulguları göz önüne alındığında, kaygılı bağlanma stili genel öz yeterliliği negatif ve anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir ($\beta = -.19$, $p < .05$). Bu sonuca göre, evli bireylerin kaygılı bir bağlanma stiline geliştirmiş olması, sahip oldukları benlik saygılarını negatif yönde bir seyir gösterdiğini söylemektedir. Araştırmanın bulgularına göre, kaçınmacı bağlanma stili evli bireylerin benlik saygılarını negatif ve anlamlı bir biçimde yordadığı saptanmıştır ($\beta = -.16$, $p < .05$). Başka bir ifade ile kaygılı bağlanma stiline sahip olan evli kişilerin benlik saygıları ters yönde bir şekilde artış göstermektedir. Bu sonuçlar göz önüne alındığında, evli bireylerin sahip oldukları bağlanma stili benlik saygıları üzerinde etkiye sahiptir. Evli bireylerin yılmazlıklarını yordamaya yönelik geliştirilmeye çalışılan model testinde aracı değişkenin aracılık etkisine dönük elde edilen sonuçlara bakıldığında, güvenli bağlanma stiline yılmazlığa dolaylı etkisinin pozitif ve anlamlı olduğu saptanmıştır ($\beta = .30$, $p < .05$). Modeldeki verilerin gösterdiği gibi güvenli bağlanma stiline yılmazlığı yordamada benlik saygısı üzerinden dolaylı bir şekilde yordayabileceği görülmektedir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sonucunda, evli bireylerin güvenli bağlanma stiline yılmazlık düzeylerini pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğu bulunmuştur. Alanyazın incelendiğinde bu bulguyu destekleyen araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır (Ak, 2019; Garmez, 1993; Harvey, 2004). Ak (2019) tarafından üniversite öğrencilerinin yılmazlığının kişilik özellikleri ve çeşitli bağlanma türleri ile ilişkisinin incelendiği çalışmada, yılmazlık ile güvenli bağlanma arasında düşük düzeyde pozitif bir korelasyon tespit edilmiştir. Harvey' e (2004) göre, güvenli bağlanma stili geliştiren kişilerin dünyayı yaşanmaz bir yer gibi algılama durumları daha düşük; olumlu inançları benimseme ihtimalleri daha yüksektir seyir izlemektedir. Güvenli bağlanma stiline oluşum aşamasında bebeğin ihtiyaçlarının bilincinde ve bu duruma duyarlı olan anneler veya bakıcıların davranış örüntüleri çocuklarda güvenli bağlanmayı geliştirecektir (Kanieski, 2007). Bu bebekler Fleming' e (2008) göre, anne ya da bakımını üstlenen kişi yanından ayrıldığı zaman huzursuz olmakta ve geri döndüğünde ise rahatlayarak araştırma ve keşfetme davranışlarını sürdürmektedir. Evli bireyler, anne veya bakımını üstlenen kişi ile yaşadıkları pozitif ilişkilerde güvenli bağlanmada stili edinip, yılmazlık ölçeğinin faktörlerinden olan mücadelecilik, yaşama bağlılık, öz-yeterlilik gibi özelliklerle aile hayatında karşılaşılan durumlara yaklaşım sergileyebilirler. Sonuçta bireyin güvenli bağlanma stiline sahip olması yılmazlığa katkı sağlayarak aile bütünlüğünün sağlanmasında önemli rol oynayabilir.

Araştırmanın yordayıcı değişkenleri ile aracı değişken arasındaki ilişkiler de önem arz etmektedir. Bowlby (1973), hayatın erken dönemlerindeki oluşturulmuş olan bağlanma örüntüsünün benlik saygısının oluşması ve hayatın ilerleyen dönemlerinde benlik saygısının düşük veya yüksek profil şeklinde görülmesi için önem arz ettiğini belirtmektedir. Araştırma sonucu göz önüne alındığında, evli bireylerin güvenli bağlanma stiline benlik saygılarının pozitif ve anlamlı yordayıcısı olduğu görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde, evli bireylerin güvenli bağlanma stiline sahip oldukları benlik saygısını pozitif yönde etkilediğini gösteren araştırmalar mevcuttur (Baldwin ve Keelan 1999; Bartholomew, 1990; Bartholomew ve Shaver, 1998; Hazan ve Shaver, 2000). Baldwin ve Keelan (1999), benlik saygısı yüksek olan kişilerin kişilerarası etkileşimlerinde pozitif bakış açısına sahip olduklarını ve başkalarını tutarlı olarak algıladıklarını belirtmektedir. Bartholomew (1990)'e göre, güvenli bağlanan bireyler olumlu benlik algısını ve sevmeye değer olduğu duygusu eşliğinde başka kişilerin destekleyici, iyi niyetli ve güvenilir olduğu beklentilerini geliştirir. Bartholomew ve Shaver (1998) ' a göre güvenli bağlanma stiline sahip olanlar hem kendi benliklerini hem de diğerlerinin benliklerini olumlu görme eğilimindedirler. Bu araştırmanın bulguları göz önüne alındığında alanyazındaki çalışmaların güvenli bağlanma ve benlik saygısı arasındaki pozitif ve anlamlı ilişkinin desteklendiği görülebilir. Araştırma bulgularına göre yordayıcı değişkenlerden kaygılı bağlanma stili ve kaçınan bağlanma stiline aracı değişken olan benlik saygısını negatif ve anlamlı düzeyde etkilemektedir. Başka bir ifade ile bu iki bağlanma stiline gelişmiş olması benlik saygısına negatif yönde etki yapmaktadır.

Evli bireylerin yılmazlık düzeylerinin sahip oldukları güvenli bağlanma stili ile birlikte artış gösterdiği ve benlik saygısı kavramının da buna aracılık ettiği sonucu bu çalışmadan çıkarılabilir. Aile kavramının sürekliliği için yardımcı bir kavram olan yılmazlığın oluşabilmesi ve yeni nesillerin bu özelliğe ulaşabilmesi önem arz etmektedir. Özellikle güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin yılmazlık düzeyleri de artacağı için bu kişiler evlilik ve aile kurumunun devamı konusunda daha istikrarlı bir görünüm sergileyebilir. Bu durumda en başta güvenli bağlanma stiline gelişmesi için bakım verenin bebekle olumlu bir ilişki geliştirmesinin ve bebeğin ihtiyaçlarının karşılanmasında tutarlı bir grafik sergilemesinin önemi görülmektedir. Bu araştırma bulgularından hareketle bebeklerin güvenli bağlanma stilleri geliştirme konusunun önemi görülebilmektedir. Bu bağlamda aile yılmazlığının oluşabilmesi için kişilerarası bağlanma stillerinin öneminden ve özellikle güvenli bağlanma stili geliştirmenin bu yılmazlığa kaynak teşkil edeceği bilincinin oluşması aile kavramının daha sağlıklı temellere dayanmasına yardımcı olabilir. Yine bu bağlanma stillerinden olan kaygılı ya da kaçınmacı bağlanma stilleri olan evli bireylerin bağlanma stillerinden kaynaklı olumsuz özellikleri hakkında farkındalığa sahip olması ve bu özelliklerini düzenlemeye çalışması, aile yılmazlığı açısından önemli olabilir.

Bağlanma stilleri ile benlik saygısı kavramı arasındaki bulgular ışığında kişilerin sahip oldukları bağlanma stillerinin benlik saygılarına etkisi görülebilmektedir. Özellikle güvenli bağlanma stili geliştiren kişilerin benlik saygılarının da olumlu yönde artış gösterdiği söylenebilir. Kaçınmacı ve kaygılı bağlanma stiline sahip bireylerin de benlik saygıları ile sahip oldukları bağlanma stilleri arasındaki ilişkiden yola çıkarak benliklerinin bu yönün geliştirme çabasına girmeleri yararlı olabilir. Özellikle benlik saygısının yılmazlığı

açıklamadaki aracılık yönünden kaynaklı bu çaba önem arz etmektedir. Çünkü yılmazlığı yordamada benlik saygısının etkisinden söz edilebilir.

Bağlanma stilleri ile yılmazlığı açıklamada benlik saygısının aracılık rolünün de hesaba katıldığı bu araştırmanın bu veriler ışığında niceliksel ve niteliksel olarak daha geniş kitleler hesaba katılarak geliştirilmesi ilgili alanyazın ve aile güçlerinin daha iyi anlaşılması ve toplumun kendi yapı taşı daha iyi tanınması açısından faydalı olabilir. Yine bu veriler ışığında aile bireylerinin yılmazlık kavramı ve ilişkili kavramlar hakkında farkındalığını artırıcı faaliyetler yapılabilir. Bu konudaki yeni araştırmalar ve eğitimler teşvik edilebilir.

KAYNAKÇA

Ainsworth, M. D. S. (1979). Infant-mother attachment. *American Psychologist*, 34(10), 937.

Ainsworth, M. D. S. Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. New Jersey: Hillsdale.

Ak, A.H. (2019). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılığının kişilik özellikleri ve farklı bağlanma türleri ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Gaziantep.

Anderson, J. C., & Gerbing D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: a review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 103, 411-423.

Baldwin, M. W., & Keelan, J. P. R. (1999). Interpersonal expectations as a function of self-esteem and sex. *Journal of social and personal relationships*, 16(6), 822-833.

Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: an attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*. 7, 147-178.

Bartholomew, K., & Shaver, P.R. (1998). Methods of Assessing Adult Attachment: Do They Converge?, Simpson J.A., & Rholes, W. S. (Ed.), *Attachment Theory and Close Relationships*. 25-45.

Bowlby J. (1973). *Attachment and loss: vol. 2. separation, anxiety and anger*. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1980). Attachment and loss. sadness and depression. *Social Work*, 54(1980), 107-116.

Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. Çev: İnan Deniz, Erguvan Sarıoğlu. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison K. (2000). *Research methods in education (5th Edition)*. London: Routledge Falmer.

Collins, N. L. & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58 (4), 644-663.

Coopersmith, S. (1967). *The antecedents of self-esteem*. San Francisco: W. H. Freeman and Company.

Çeçen, D. (2017). *Yetişkinlerde bağlanma stilleri ile benlik saygısı ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.

Doğan, İ. (2015). *Farklı veri yapısı ve örneklem büyüklüklerinde yapısal eşitlik modellerinin geçerliği ve güvenilirliğinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü: Eskişehir.

Doğan, T. (2011). İki boyutlu benlik saygısı: kendini sevme/özyeterlik ölçeği'nin türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 36 (162), 126-137.

Doğan, T., ve Eryılmaz, A. (2013). İki boyutlu benlik saygısı ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 107-117.

Donley M.G. (1993). Attachment and the emotional unit. *Fam Process*, 32, 3-22.

Eminağaoğlu, N. (2006). *Güç koşullarda yaşayan sokak çocuklarında dayanıklılık (sağlamlık)*. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir

Erzen, E. (2016). Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 01-21.

- Feeney, J.A. (2002). Attachment, marital interaction and relationship satisfaction: a diary study. *Personal Relationships*, 9 (1), 39-55.
- Fennell, M. J. (1997). Low self-esteem: a cognitive perspective. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 25 (1), 1-26.
- Fleming, T. (2008). A secure base for adult learning: attachment theory and adult education. *The Journal of Adult and Community Education in Ireland*. 33-53.
- Gallo, L. C., & Smith, T. W. (2001). Attachment style in marriage: adjustment and responses to interaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18 (2), 263-289.
- Garnezy, N. (1993). Children in poverty: Resiliency despite risk. *Psychiatry*, 56 (1), 127-136.
- Gizir, C.A. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3 (28), 113-128
- Greene, R. R., & Conrad, A. P. (2002). *Basic assumptions and terms*. In R. R. Greene (Eds), Resiliency: An integrated approach to practice, policy and research (pp.29-62). Washington, DC: NASW Press.
- Harvey, R. (2004). *Working with bereaved children a guide (1st ed.)*. London: Children's Legal Centre.
- Hazan C., & Shaver, P. (2000). Bağlanma: Yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve (çev: Ali Dönmez). *Türk Psikoloji Bülteni*, 16 (7), 29-50.
- Kandemir, M., ve İlhan, T. (2017). *Kişilerarası ilişkilerde bağlanma stilleri ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. 2. Avrasya Pozitif Psikoloji Kongresi, 12-14 Mayıs, İstanbul.
- Kaner, S., ve Bayraklı, H. (2010). Aile yılmazlık ölçeği: geliştirilmesi, geçerliği ve güvenilirliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 11 (2), 47-62.
- Kanieski, M. A. (2007). *Best be the ties that bind: bonding and attachment*. <http://blogs.kent.ac.uk/parentingculturestudies/files/2010/12/Sem-1-kanieskipaper>. Pdf (17.01.2021).
- Kararımkak, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3 (26), 129-142.
- Kumpfer, K. L., & Summerhays, J. F. (2006). Resilience in children. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094, 151-163.
- Kuyumcu, B. (2011). Evli kişilerde gestalt temas biçimleri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (5), 57-70.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56 (3), 227-238.
- Masten, A. S., Best, K. M., & Garnezy, N (1990). Resilience and development: contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and Psychopathology*, 2, 425-444.
- Newman, R. (2005). Apa's resilience initiative. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36 (3), 227-229.
- Öğülmüş, S. (2001). *Bir kişilik özelliği olarak yılmazlık*. I. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu, Ankara.
- Özbay, Y., ve Aydoğan, D. (2013). Aile yılmazlığı: bir engele rağmen birlikte güçlenen aile. *Sosyal Politika Çalışmaları*. 13 (31), 129-146
- Özcan, H., Subaşı, H., Budak, B., Çelik, M., Gürel, Ş. C., ve Yıldız, M. (2013). Ergenlik ve genç yetişkinlik dönemindeki kadınlarda benlik saygısı, sosyal görünüş kaygısı, depresyon ve anksiyete ilişkisi. *Journal of Mood Disorders*, 3 (3), 107-113.
- Patterson, J. M. (2002). Integrating family resilience and family stress theory. *Journal of Marriage and Family*. 64, 349-360.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and adolescent self-image*. Princeton University Press, USA, New Jersey.
- Rutter, M. (2006). Implications of resilience concepts for scientific understanding. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094, 1-12.

- Seligman, M. & Csikzentmihalyi, M. (2000). Positivepsychology: An introduction. *American Psychologist*, 55, 5-14.
- Stayton, D. J., & Ainsworth, M. D. S. (1973). Individual differences in infant responses to brief, everyday separations as related to other infant and maternal behaviors. *Developmental Psychology*, 9 (2), 226–235.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (43), 71-106.
- Tafarodi, R. W., & Swann, W. B. (2001). Two-dimensional self-esteem: Theory and measurement. *Personality and Individual Differences*, 31 (5), 653–673.
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinde kendini toparlama gücünün içsel koruyucu faktörlerle ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 35, 297-306.
- Tafarodi, R. W., & Swann, W. B. (1995). Self-liking and self-competence as dimensions of global self-esteem: Initial validation of a measure. *Journal of Personality Assessment*, 65, 322–342.
- Turalı, P. (2010). *Orta yetişkinlikte evlilik uyumu ile benlik saygısı ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin saptanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, <https://www.tuik.gov.tr>
- Walsh, F. (1996). The concept of family resilience: crisis and challenge. *Family Process*. 35 (3), 261-281
- Walsh, F. (2002). A family resilience framework: Innovative practice applications. *Family Relations*, 51 (2), 130–137.
- Walsh, F. (2006). *Strengthening family resilience (3rd ed.)*. New York: The Guilford Press.
- Weber, D. A. (2003). A comparison of individual psychology and attachment theory. *Journal of Individual Psychology*, 59, (3), 246-262.
- Werner, E. E. (1995). Resilience in development. *Current Directions in Psychological Science*, 4 (3), 81-85.
- Yıldızhan, E. (2017). Bağlanma teorisi ve bağlanma bozukluklarına genel bir bakış. *Anadolu Kliniği*, 22 (1), 66-72
- Yılmaz, V., ve İlhan-Dalbudak, Z. (2018). Aracı değişken etkisinin incelenmesi: yüksek hızlı tren işletmeciliği üzerine bir uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14 (2), 517-534.
- Yörükoğlu, A. (1998). *Gençlik çağı (10. Bas.)*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zautra, A. (2009). Resilience: one part recovery, two parts sustainability, *Journal of Personality*, 77(6), 1935-1943.
- Zeanah C.H., Benoit D., Barton M., Regan C., Hirsberg L.M., & Lipsitt L.P. (1993). Representations of attachment in mothers and their one year old infants. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 32 (2), 278-286.